

Muzeum Historyczno-Etnograficzne
w Chojnicach

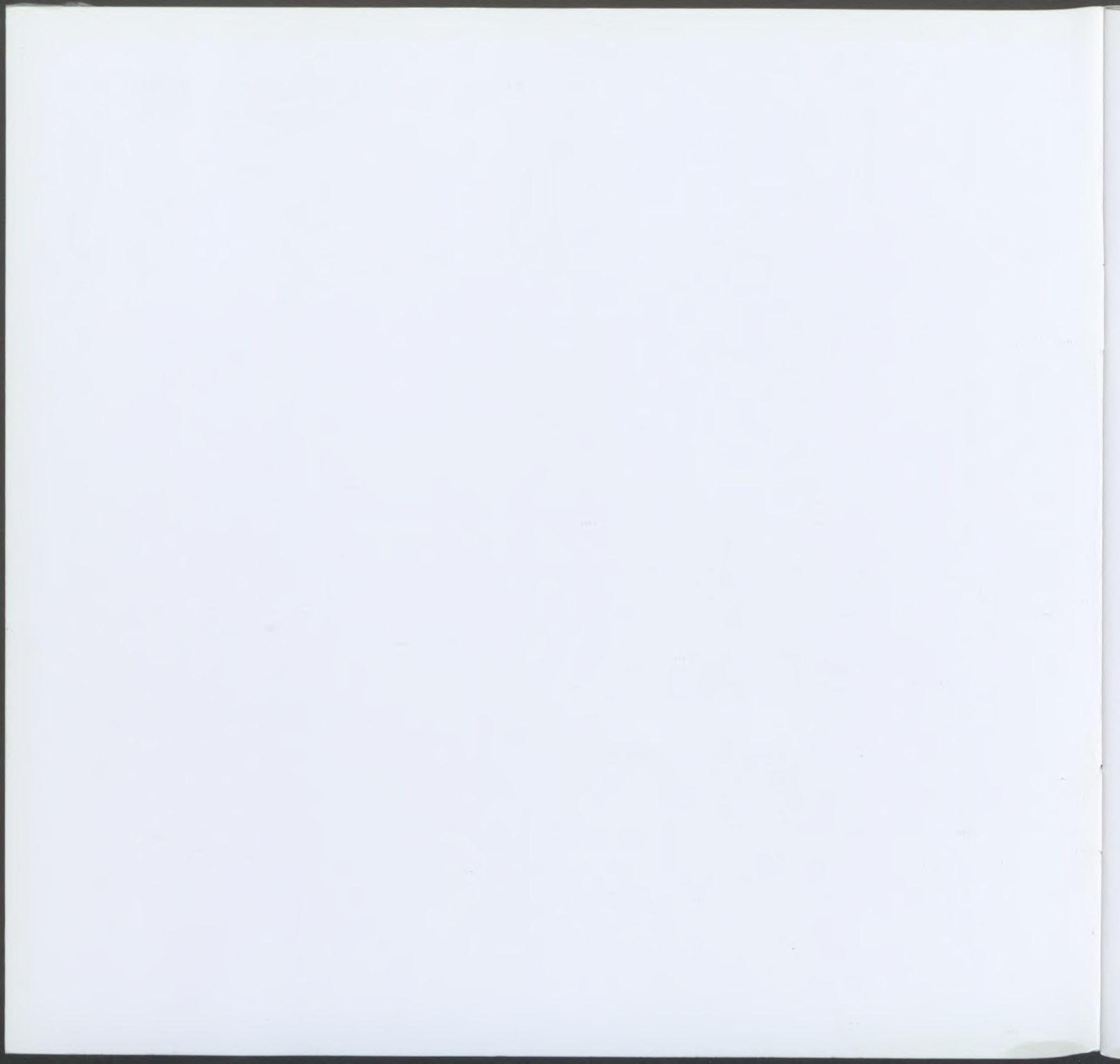
Museum für Alltagskultur der Griesen Gegend
und Alte Synagoge Hagenow

**Szelest, hałas, muzyka
- akustyczne zabytki kultury ludowej
Zachodniej Meklemburgii**

**Geräusch, Lärm, Musik
- eine akustische Volkskunde
Westmecklenburgs**

Chojnice 2010

859188

Muzeum Historyczno-Etnograficzne
w Chojnicach

Museum für Alltagskultur der Griesen Gegend
und Alte Synagoge Hagenow

MUSEUM für Alltagskultur
der Griesen Gegend und
Alte Synagoge HAGENOW

**Szelest, hałas, muzyka
- akustyczne zabytki kultury ludowej
Zachodniej Meklemburgii**

**Geräusch, Lärm, Musik
- eine akustische Volkskunde
Westmecklenburgs**

Chojnice 2010

BIBLIOTEKA
UNIWERSYTECKA
w Toruniu

1091185

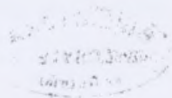
N. 81/2011

Słowo wstępne dyrektora Muzeum Kultury Życia Codziennego okolicy Griesen i Starej Synagogi Hagenow

Polskim partnerem powiatu Ludwigslust jest powiat chojnicki. Jak można takie partnerstwo ożywić? Nasze muzeum bada kulturę życia codziennego. Stawiamy sobie pytania o zwykłe życie mieszkańców naszego regionu w przeszłości i teraźniejszości: jak pracowało się, mieszało, jadło i piło, jak ubierano się, jakie istniały formy życia towarzyskiego. Tymi wszystkimi tematami zajmuje się też muzeum w Chojnicach, tak więc wymiana wystaw może być dla nas dobrym sposobem na pogłębienie partnerstwa. Pomysłodawcą wymiany jest pani Barbara Zagórska, za co jestem bardzo wdzięczny. Inauguruje ją wystawa „Szelest, hałas, muzyka – akustyczne zabytki kultury ludowej Zachodniej Meklemburgii” prezentowana w muzeum w Chojnicach. Muzyka ludowa, związana z obyczajami i życiem ludu, jest uniwersalna, była i jest drogą do porozumienia ponad granicami językowymi. Wszędzie w Europie kultura ludowa rozwijała się podobnie – również odnośnie wykonywania muzyki. Tak więc nasza wystawa zaprasza do porównań. Zwiedzający zarówno znajdą na niej znane sobie treści, jak i poznają nieznaną.

Po przebudowie naszego muzeum, która jest zaplanowana na dwa lata, mam zamiar przyjąć z radością w Hagenow wystawę z Chojnic. Poznanie kultury i historii naszych europejskich sąsiadów służyć będzie poczuciu wspólnoty, aby realizować zadania w przyszłości.

Henry Gawlick
Dyrektor muzeum

Grußwort des Direktors des Museums für Alltagskultur der Griesen Gegend und Alte Synagoge Hagenow

Der polnische Partnerlandkreis des Landkreises Ludwigslust ist der Bezirk Chojnice. Wie kann man eine solche Partnerschaft mit Leben erfüllen? Unser Museum ist ein Museum für „Alltagskultur“. Wir stellen uns Fragen nach dem einfachen Leben der Einwohner unserer Region in Vergangenheit und Gegenwart. Wie arbeitete, wohnte, aß und trank man – wie kleidete man sich, welche Formen der Geselligkeit gab es. All diese Themen beschäftigt auch das Museum in Chojnice, so dass der Austausch zweier Ausstellungen uns als ein gutes Mittel erschien, unsere Partnerschaft zu vertiefen. Die Idee dieses Austausches hatte Frau Barbara Zagórska, wofür ich sehr dankbar bin. Zunächst wandert diese Ausstellung „Geräusch, Lärm, Musik – eine akustische Volkskunde Westmecklenburgs“ ins Chojnicher Museum. Das Musizieren in Brauch – und Lebenszusammenhängen des Volkes nennt man in Deutschland „Volksmusik“. Volksmusik war und ist ein Mittel von Verständigung – Musik ist universal über alle Sprachgrenzen hinweg. Überall in Europa entwickelte sich Volkskultur ähnlich – auch im Bereich der Musikausübung. So lädt diese Ausstellung zum Vergleichen ein. Bekanntes und Unbekanntes werden die Besucher des Museums vorfinden.

Nach dem Umbau unseres Museums in den nächsten zwei Jahren freue ich mich, auch eine Ausstellung aus Chojnice hier in Hagenow begrüßen zu können. Erst das Wissen um die Kultur und Geschichte unserer Nachbarn in Europa kann zu einem Gefühl der Zusammengehörigkeit führen, das notwendig ist, um die Aufgaben der Zukunft zu meistern.

Henry Gawlick
Museumsdirektor

Grußwort des Direktors des Historisch–Ethnographische Museums in Chojnice

Während meines Besuchs im September 2008 in der Partnerstadt Ludwigslust in Deutschland nebst der Delegation des Landratsamts in Chojnice hatte ich die Möglichkeit Orte und Ämter der Mecklenburgischen Kultur kennenzulernen. Eine besondere Aufmerksamkeit habe ich damals den Ausstellungen im Museum für Alltagskultur und Alte Synagoge in Hagenow geschenkt, wo mit einer grossen historischen Treue, Präzision und Kenntniss die Welt der vergangenen Traditionen und Alltagsitten der ehemaligen Einwohner dieser Region dargestellt wurde.

Interessante archeologische, ethnographische Sammlungen, historische Souvenirs, darin u.a. Schuster – und Weberwerkstatt, die Sammlung von Glas zeigen uns den Bereich der Interessen und Untersuchungen unserer deutschen Partner.

Dem Vorschlag einer Zusammenarbeit unserer Museen liegt die Überzeugung zugrunde, dass wir Chance eines Vergleichs der gegenseitigen Erfahrungen und des Stands der Untersuchungen von zwei Nachbarregionen: des polnischen und deutschen Pommerns nutzen sollen.

Aus diesem Grunde bin ich sehr dankbar Herrn Direktor des Museum in Hagenow Henry Gawlick, das er einer Zusammenarbeit in Form des Austausches von Ausstellungen zustimmt. Ihre erste Etappe ist die Vorbereitung der Ausstellung aus deutschen Sammlungen *Geräusch, Lärm, Musik – eine akustische Volkskunde Westmecklenburgs* und ihre Darstellung im Historisch–Ethnographischen Museum in Chojnice im Dezember 2010. Das Museum zu Chojnice hat sich dagegen verpflichtet eine Ausstellung der Weihnachtstraditionen in polnischer Volkskunst in Form der polnischen Weihnachtsskripen aus Eigenbeständen in Deutschland zu zeigen.

Ich Hoffe, dass unsere Partner–Zusammenarbeit sowohl die Museumsarbeiter als auch die Besucher unserer Museen innerlich sehr bereichern wird.

Barbara Zagórska
Museumsdirektor

Słowo wstępne dyrektora Muzeum Historyczno–Etnograficznego w Chojnicach

Składając wizytę we wrześniu 2008 roku w partnerskim powiecie Ludwigslust w Niemczech wraz z delegacją reprezentującą Starostwo Powiatowe w Chojnicach, miałam okazję poznać miejsca i instytucje związane z kulturą regionu Meklemburgii. W szczególny sposób zwróciły wówczas moją uwagę ekspozycje w Muzeum Kultury Życia Codziennego i Starej Synagogi w Hagenow, na których z dużą wiernością historyczną, precyzją i znanstwem zaprezentowano odchodzący w przeszłość świat tradycji i codziennych zwyczajów dawnych mieszkańców regionu.

Interesujące zbiory archeologiczne, etnograficzne, pamiątki historyczne, wśród nich zwłaszcza warsztaty szewski i tkacki, kolekcja szkła ludowego obrazują obszar zainteresowań i badań muzealnych naszych niemieckich Partnerów.

U źródeł mojej propozycji współpracy Muzeum H – E w Chojnicach i Muzeum w Hagenow leży przekonanie o stworzeniu szansy na porównanie wzajemnych doświadczeń i stanu badań nad kulturą regionalną sąsiadujących ze sobą regionów polskiego i niemieckiego Pomorza.

Dlatego wdzięczna jestem Panu Dyrektorowi Muzeum w Hagenow Henry'emu Gawlickowi za to, że chętnie przystał na propozycje współpracy w formie wymiany wystaw muzealnych. Jej pierwszym etapem jest opracowanie wystawy ze zbiorów niemieckich – *Szelest, hałas, muzyka. Akustyczne zabytki kultury ludowej Zachodniej Meklemburgii* – i jej prezentacja w Muzeum Historyczno – Etnograficznym w Chojnicach w grudniu 2010 r. W następstwie muzeum chojnickie zobowiązało się pokazać ekspozycję poświęconą tradycjom bożonarodzeniowym w polskiej sztuce ludowej w formie prezentacji kolekcji polskich szopek bożonarodzeniowych ze zbiorów własnych.

Mam nadzieję, że niniejsza partnerska współpraca okaże się ubogacającą zarówno dla muzealników, jak i odwiedzających obydwie nasze muzea.

Barbara Zagórska
Dyrektor muzeum

Szelest, hałas, muzyka – akustyczne zabytki kultury ludowej Zachodniej Meklemburgii

„Muzykę odczuwa się często jak zakłócenie ciszy, ponieważ łączy się z szumem”. To znane zdanie Wilhelma Buscha mogłoby być mottem tej wystawy, ponieważ chodzi tu o otrzymywanie dźwięku za pomocą „instrumentów muzycznych” w ich najszerszym wydaniu:

kowal wybijał rytm na kowadło, stróż nocny uruchamiał swoją grzechotkę, pocztilion oraz pasterze dmuchali w róg. Na weselach strzelano salwą a do korowodu karnawałowego włączano mechaniczny instrument muzyczny.

Muzyka brzmiała w najróżniejszych okolicznościach – taneczna w karnawale, na weselach, w gospodach lub na dożynkach. Kapele składały się z muzykantów amatorów lub wykształconych muzyków, którzy m.in. pracowali w kapelach muzyków miejskich. Stosowano różne instrumenty – skrzypce, klarnet, trąby, fagot. Muzykanci miejscy grali na weselach oraz innych uroczystościach, np. podczas królewskiego strzelania w Hagenow. W 2 poł. XIX w. rozpoczął się triumfalny marsz instrumentów akordeonowych do muzyki ludowej. Koncertyna, bandoneon, „Treckfiedel” i akordeon chromatyczny dominowały w muzyce na spotkaniach towarzyskich wszelkiego rodzaju.

Wystawa próbuje przedstawić wiele aspektów „akustycznej” kultury ludowej. Przedstawione instrumenty, nuty lub zdjęcia rzadko są piękne. Używano instrumentów tak długo, aż się rozpadły albo znalazły miejsce w skrzyniach na zabawki dla dzieci. W muzeach więc znajdujemy bardzo niewiele świadectw „dźwiękowej” kultury ludowej. Niektóre zbiory uzupełniliśmy eksponatami z innych muzeów i z kolekcji prywatnych, mając nadzieję, że w ten sposób dajemy szerszy wgląd do nich. Chcielibyśmy podziękować za różnorodne darowizny i wypożyczenia następującym osobom i instytucjom: Kuno Karls, Christian Stenglin, Andreas Schröder, Brigitte Wolter, Eckhard Baumgarten, Kościół Ewangelicki Hagenow, Muzeum w Lübtheen, Archiwum Powiatowe Hagenow, Muzeum Sztuki Ludowej Schönberg oraz Meklemburskie Muzeum Sztuki Ludowej Schwerin–Muess.

Geräusch, Lärm, Musik – eine akustische Volkskunde Westmecklenburgs

„Musik wird störend oft empfunden, dieweil sie mit Geräusch verbunden.” Dieser berühmte Satz Wilhelm Buschs könnte auch Motto dieser Ausstellung sein, denn es geht um Klangerzeugung mit „Musikinstrumenten” in ihrer weitesten Auslegung. Der Schmied schlägt einen Rhythmus auf dem Amboss, der Nachtwächter ließ seine Knarre ertönen, der Postillion und der Hirte bliesen in ihr Horn. Auf Hochzeiten wurde Salut geschossen oder zum Fastnachtsumzug ein mechanisches Musikinstrument mitgeführt.

Musiziert wurde zu den verschiedensten Gelegenheiten. Es gab Tanzmusik zur Fastnacht, zu Hochzeiten, in Krügen oder zur Ernte. Die Kapellen bestanden aus Laienmusikanten oder ausgebildeten Musikern, die u. a. in den Kapellen der Stadtmusikanten arbeiteten.

Verschiedenste Instrumente wurden genutzt – Geigen, Klarinetten, Trompeten, Fagotte. Die Stadtmusikanten bedienten Hochzeiten, bespielten jedoch auch andere Festlichkeiten, wie den Hagenower Königsschuss. In der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts traten die Akkordeoninstrumente ihren Siegeszug in der Volksmusik an. Konzertina, Bandoneon, „Treckfiedel” und das chromatische Akkordeon bestimmten die Musik auf geselligen Zusammenkünften jedweder Art.

Die Ausstellung versucht, viele Aspekte einer „akustischen Volkskunde” darzustellen. Die ausgestellten Instrumente, Noten oder Abbildungen sind selten schön. Instrumente wurden benutzt bis sie auseinanderfielen oder in den Spielzeugkisten der Nachkömmlinge landeten. So finden sich in den Museen nur wenige Zeugnisse einer „akustischen” Volkskunde. Wir haben eigene Bestände mit Kulturgut anderer Museen und Privatpersonen ergänzt und hoffen nunmehr einen Überblick ersten geben zu können.

Bedanken möchten wir uns für die vielfältigen Leihgaben und Schenkungen bei: Kuno Karls, Christian Stenglin, Andreas Schröder, Brigitte Wolter, Eckhard Baumgarten, der Evangelischen Kirche Hagenow, dem Museum in Lübtheen, dem Kreisarchiv Hagenow, dem Volkskundemuseum Schönberg und dem Mecklenburgischen Volkskundemuseum Schwerin–Mueß.

Signale und Lärm

Signalgebung ist wohl der Teil der Musik, der am weitesten von der Kunstmusik entfernt ist. Ein Ton, eine Tonfolge oder nur ein Geräusch können ein Signal bedeuten, welches allgemein verstanden wird und zur Aufmerksamkeit oder zum Handeln aufrufen kann.

Rinderhörner mit abgesägtem Ende wurden als Signalinstrumente bei der Jagd, beim Hüten, durch Nachtwächter oder als Schulzenhorn eingesetzt. (Abbildung 1) Als Signalhörner wurden und werden jedoch auch Typen aus Holz, Plaste oder Metall hergestellt. (Abbildung 2)

Signalhörner „mit Stimmen“ werden beim Bau und beim Betrieb der Eisenbahn als Signalgeber eingesetzt. Zusammen mit bestimmten optischen Signalen, wie der rotweißen Haltflagge gehören sie zum Equipment von Gleisararbeitern und Fahrdienstleitern. (Abbildung 3, Abbildung 4)

Das berühmteste Signalthorn ist wohl das Posthorn, welches die Ankunft der Postkutsche signalisierte und dessen Tonfolgen auch in der Kunstmusik eingesetzt wurden, um die „Post“ zu kennzeichnen. (Abbildung 5)

Klappern (Hasenklappern) dienten dem Scheuchen bei der Jagd, fanden aber auch bei Fastnachtsumzügen oder als allgemeines Signal Verwendung. Zum Verscheuchen von Vögeln aus Obstbäumen waren Klappern ebenso zu gebrauchen. (Abbildung 6)

Sygnaly i hałas

Sygnaly są tą częścią muzyki, która najbardziej odbiega od muzyki artystycznej. Jeden dźwięk, kilka lub nawet tylko szmer mogą oznaczać sygnał ogólnie zrozumiany lub nawołujący do uwagi czy do działania.

Rogi bydłęce z odpiłowaną końcówką stosowało się jako instrument do dawania sygnałów na polowaniu, przy wypasie, przez stróży nocnych lub jako róg sołtysa. (fot. 1) Jako rogi sygnalizujące wprowadzono też wyroby z drewna, plastiku lub metalu. (fot. 2)

Rogi sygnalizacyjne „z głosem” stosuje się przy budowie i w ruchu kolejowym. Razem z pewnymi sygnałami optycznymi, jak czerwono-biała flaga „stop” należą do wyposażenia pracowników torowych i kierowników ruchu. (fot. 3, fot. 4).

Najbardziej znanym rogiem jest róg pocztowy, sygnalizujący nadejście pocztyliona, a jego dźwięki wprowadzono też do muzyki ludowej w celu zaznaczenia „poczty”. (fot. 5)

Grzechotki służyły do nagonki podczas polowania czy podczas korowodu karnawałowego, wystraszenia ptactwa z drzew owocowych lub jako ogólny sygnał. (fot. 6)

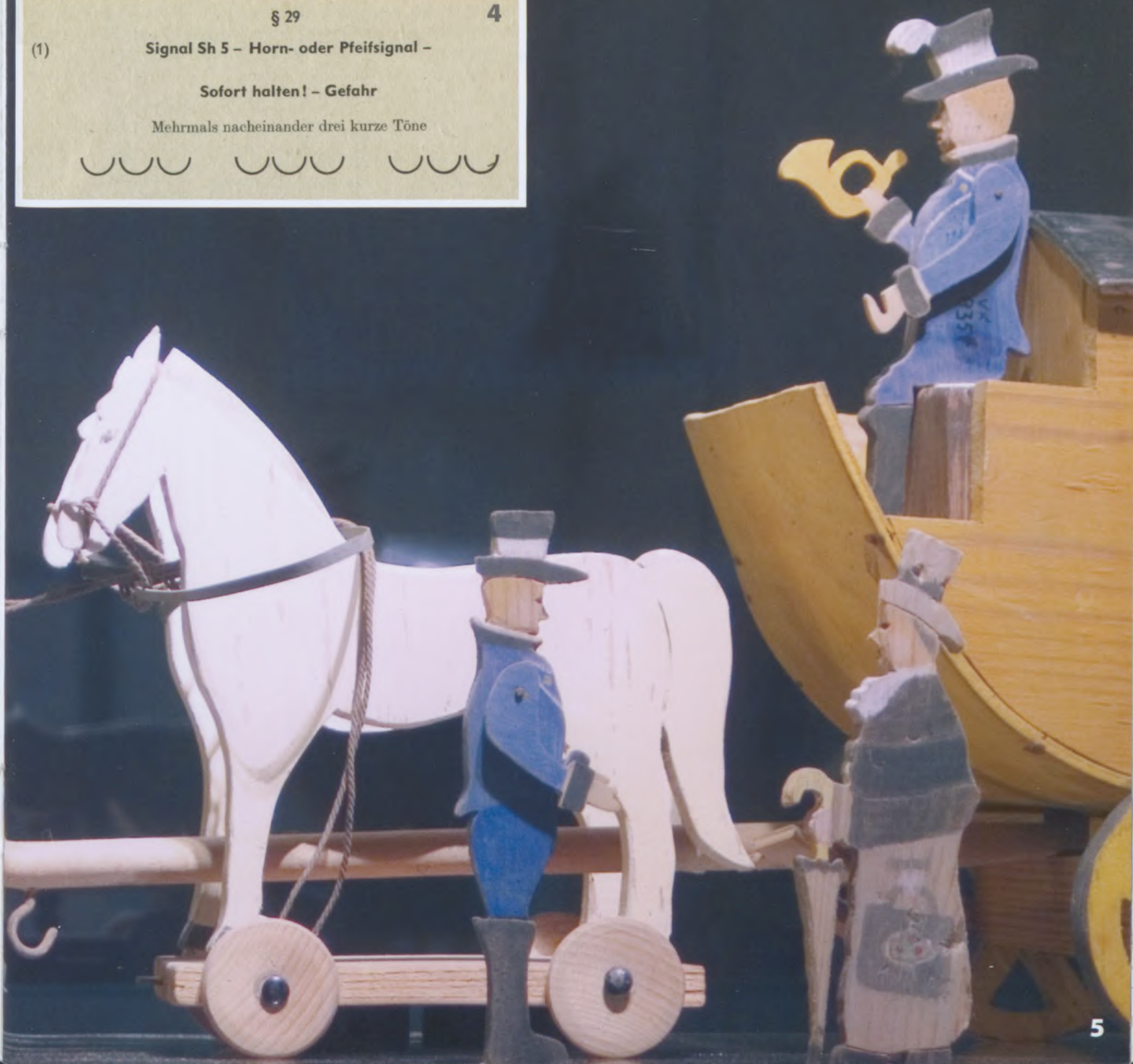
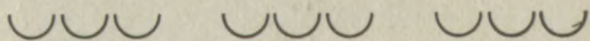

(1)

Signal Sh 5 – Horn- oder Pfeifsignal –

Sofort halten! – Gefahr

Mehrere nacheinander drei kurze Töne

Die Hirten und die Musik

Bis ins 20. Jahrhundert bestand eine enge Verbindung von Hirten und Schäfern mit der Musik im ländlichen Brauchtum. Die Hirten spielten eine bedeutende Rolle in der Musik der Weihnacht. Viele Weihnachtslieder haben ihren Ursprung in den Melodien der typischen Hirteninstrumente Dudelsack, Schalmei, Horn und Flöte.

Noch zu Beginn des 20. Jahrhunderts werden Horn blasende Hirten fotografiert. (Abbildung 7) Der Hirte und der Schäfer waren in ihrem Beruf immer auch Musikanten, sind ihr Signalgeben und die Musik zum Hüten doch wichtige Arbeitsmittel. Die Musik hatte beim Hüten mehrere Funktionen. Zunächst beruhigte und dirigierte das Spiel die Tiere, dann hielt es Raubtiere von der Herde fern und übermittelte Signale zu anderen Hirten.

Nachtwächter

Sicherheit, Ordnung und Ruhe garantierte in den mecklenburgischen Städten der Nachtwächter. Er wurde von der Stadt bestellt und wanderte nächtens mit einer Laterne, einer Hellebarde und einem Klanggerät die Straßen auf und ab. Bei Gefahr oder zu bestimmten Zeiten an bestimmten Stellen hatte er Signal zu geben – zu rufen oder mittels eines Nachtwächterhorns oder einer Knarre Lärm zu machen. (Abbildung 8, Abbildung 9)

Pasterze i muzyka

Do XX w. istniało ściśle powiązanie pasterzy i owczarzy z muzyką w obyczajach wiejskich. Pasterze odgrywali znaczącą rolę w muzyce Bożego Narodzenia. Liczne kolędy pochodzą od melodii typowych instrumentów pasterskich: dudy, fujarka, róg i flet.

Jeszcze na początku XX w. fotografowano pasterzy grających na rogu. (fot. 7) Pasterze i owczarze byli także muzykantami, ich muzyka oraz sygnały są ważnymi elementami pracy przy wypasie. Muzyka miała kilka funkcji. Przede wszystkim uspokajała zwierzęta, dowodziła nimi, odstraszała zwierzęta drapieżne od stada i przekazywała sygnały do innych pasterzy.

Stróż nocni

Stróż nocny gwarantował w miastach meklembskich porządek i spokój. Był zatrudniony przez miasto, wędrował nocą po ulicach z latarnią, halabardą oraz urządzeniem dźwiękowym. W razie niebezpieczeństwa lub w określonych porach musiał dawać sygnał, wołać albo hałasować przy pomocy rogu czy grzechotki. (fot. 8, fot. 9)

Muzykanci i ich instrumenty

Na meklemburskich scenach tanecznych nie szanowano muzykantów, ich zawód był nawet często wyśmiewany. Przy tym bardzo potrzebowano ich – prawie żadne święto nie mogło odbyć się bez muzykantów przed wynalezieniem nośników dźwięku. Niektórzy muzykanci – akordeoniści, skrzypkowie lub grający na dudach – występowali solo. Jeden solista mógł grać do tańca przez cały wieczór. W grupie każdy muzyk miał swoją rolę do odegrania i wybierał jeden instrument – melodię, akompaniament i zharmonizowanie, rytm i bas. (fot. 10)

Die Musikanten und ihre Instrumente

„Hebben de Muskanten all Schacht kregen?“ – war eine Frage auf den mecklenburgischen Tanzböden, die das Verhältnis der Feiernenden zu den Musikanten ausdrückte. Große Achtung brachte man ihnen nicht entgegen – der Beruf des Musikers war sogar oft verpönt. Dabei wurden sie sehr benötigt – kaum ein Fest war vor der Erfindung von Tonträgern ohne Musikanten denkbar. Manche Musikanten – Akkordeonisten, Geiger oder Dudelsackspieler – musizierten solistisch. So konnte ein einzelner Geiger einer ganzen Gesellschaft einen Abend lang Tanzmusik spielen. In Gruppen hatte jeder Musiker seine Funktion und wählte danach sein Instrument – Melodie, Begleitung und Harmonisierung, Rhythmus und Bass. (Abbildung 10)

Volksmusikanten

Als „Pfuscher“, „Störer“ oder „Bierfiedler“ wurden sie von den ausgebildeten Musikanten, oft Dudelsackspieler, Geiger und später Akkordeonisten, diffamiert. Die meisten Volksmusikanten wirken regional und sozial im sehr engen Rahmen und trieben ihr Musizieren nebenberuflich. Sie hatten keinerlei von der Obrigkeit vergebene Rechte. Als Nachbarn und Freunde waren sie auf Festen oft eng mit den Festgebern verbunden. Ihre Aufwartung war preiswerter und ihr Wissen um die musikalischen Erwartungen der Feiernden sehr groß. (Abbildung 11)

Fahrende

Die fahrenden Musikanten, die Mecklenburg durchzogen, stammten aus unterschiedlichen Regionen Europas – Italien, Böhmen oder Frankreich. Ihr eigentliches Metier war die Musik der Straße. Oft waren sie nicht ausschließlich Musikanten, sondern als Bänkelsänger, Flugblattverkäufer, Singvogelverkäufer, Schausteller oder Bärenführer unterwegs. (Abbildung 12)

Regimentsoboisten, Militärmusiker und Blasmusikkapellen

Das Militär bildete vor allem im 19. Jahrhundert Musiker für die Regimentskapellen aus. Da das Militär seit dem 19. Jahrhundert auch für das öffentliche Leben kulturell prägend war, wandelte sich die Volksmusik in Mecklenburg von Besetzungen mit Geigen und Klarinetten hin zu Blechblaskapellen. Gegen Ende des 19. Jahrhunderts verfügte jedes größere Dorf über eine Blaskapelle – oft mit vielen ehemaligen Militärmusikern. (Abbildung 13)

Stadtmusikanten

Die meisten Städte Mecklenburgs und alle Städte, die Amtssitz waren, bedienten sich spätestens seit dem 17. Jahrhundert eines bestallten Stadtmusikanten. Der Stadtmusikant wurde zum Abblasen vom Turm oder Rathaus, in der Kirchenmusik und zu den repräsentativen Festen der Obrigkeit eingesetzt. Als Inhaber einer Bestallung und eines herzoglichen Privilegs hatte

Musykanci ludowi

Wykształceni muzycy dyskwalifikowali ich jako „partaczy“, „mącieli“, „piwoszy“. Większość muzyków ludowych występowała w bardzo wąskim kręgu społeczności lokalnych. Było to ich dodatkowe zajęcie, obok pracy zawodowej, bowiem nie mieli żadnych przywilejów i praw. Grali na uroczystościach u swoich sąsiadów i przyjaciół, a ich posługa była tym cenniejsza, że mogli sprostać znanym im oczekiwaniom muzycznym świętujących gospodarzy. (fot. 11)

Wędrowni muzykanci

Wędrowni muzykanci, przejeżdżający przez Meklemburgię, pochodzili z różnych regionów Europy – z Włoch, Czech lub Francji. Ich właściwym zajęciem była muzyka uliczna. Często byli oni nie tylko muzykami, lecz także pieśniarzami, sprzedawcami ulotek, śpiewających ptaków, wystawcami, treserami. (fot. 12)

Oboiści regimentu, muzycy wojskowi i kapele muzyki dętej

W XIX w. wojsko kształciło muzyków do kapel regimentu. Ponieważ wojsko od XIX w. miało decydujący wpływ na kulturalne życie publiczne, muzyka ludowa w Meklemburgii zmieniła się z obsadzonej skrzypcami i klarnetami na kapele instrumentów dętych blaszanych. Przy końcu XIX w. każda większa wieś dysponowała kapelą muzyki dętej – członkami byli często dawni muzycy wojskowi. (fot. 13)

Musykanci miejscy

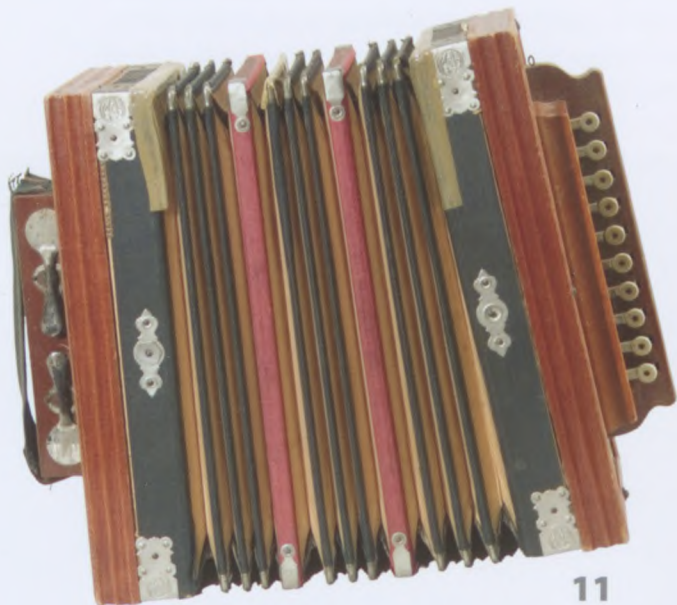
Większość miast Meklemburgii i wszystkie miasta, będące siedzibami urzędów, były obsługiwane najpóźniej od XVII w. przez mianowanego muzykanta. Muzykant miejski był zatrudniony, by trąbił z wieży lub ratusza, grał muzykę kościelną oraz podczas reprezentacyjnych świąt. Mianowany gwizdacz miał jako jedyny prawo do posługiwania muzycznego na terenie

miejskim i na wsi.

Zawód muzykanta miejskiego istniał w Mekleburgii do 1869 roku; w Hagenow do 1873 roku, do zniesienia przywilejów książęcych po powstaniu Cesarstwa. (fot. 14)

der Kunstpfeifer das alleinige Recht der musikalischen Aufwartung in Stadt und Land.

Das Stadtmusikantenwesen existierte in Mecklenburg bis 1869 – in Hagenow bis 1873, als sich die Abschaffung der herzoglichen Privilegien nach der Gründung des Kaiserreichs durchsetzte. (Abbildung 14)

11

13

12

14

Handschriftliche Notenbücher

Handschriftliche Notenbücher mit Tanzmusik gehören zu den Rara musikalischer Überlieferung in Norddeutschland. Sie wurden im Bereich der Volksmusik seit dem 18. Jahrhundert und häufiger im 19. Jahrhundert angelegt. Die Hefte wurden zum Teil über Generationen weitergegeben, so dass das oft angegebene Datum des Beginns der Eintragungen lediglich die Zeit der frühesten Eintragungen reflektiert. Im Fortlauf derselben ist es so möglich, Entwicklungslinien von Tanzmusikrepertoire nachzuvollziehen. (Abbildung 15, Abbildung 16)

Die Anlässe für Musik

Das Musizieren auf Instrumenten war immer an bestimmte Anlässe gebunden. Diese verteilten sich über das gesamte Jahr. Wichtige Feste waren die Weihnachtszeit und die Fastnacht mit ihren Umzügen in Vermummungen. Hier war häufig eine Lärmmusik gefragt – gespielt auf Töpfen und Pfannen, Ratschen und Glocken aber auch auf „richtigen“ Instrumenten. Sogar mechanische Musikinstrumente werden herumgetragen, wie ein Foto eines Fastnachtsumzuges in Hagenow–Heide aus den 20er Jahren beweist. (Abbil-

Notatniki z nutami pisanymi ręcznie

Pisane ręcznie notatniki z nutami muzyki tanecznej należą do osobliwych muzycznych przekazów w północnych Niemczech. W sferze muzyki ludowej zakładano je od XVIII w., a częściej w XIX w. Notatniki przekazywano z pokolenia na pokolenie, tak że podane daty dotyczą zaledwie początku zapisów. Poznajemy dzięki nim linie rozwojowe repertuaru muzyki tanecznej. (fot. 15, fot. 16)

Okoliczności muzykowania

Muzykowanie instrumentalne było zawsze połączone z pewnymi okazjami w ciągu całego roku. Ważnymi świętami był okres Bożego Narodzenia oraz karnawał z korowodami przebierańców. Często wygrywano głośną muzykę – na garnkach i patelniach, dzwonekch i również na „właściwych” instrumentach. Nosiło się nawet instrumenty mechaniczne, jak obrazuje zdjęcie korowodu karnawałowego w Hagenow z lat 20–tych. (fot. 17, fot. 18)

Ważnym wydarzeniem w Hagenow było strzelanie królewskie. Muzykanci miejscy, a później kapele obsługiwały korowody miejskie. (fot. 19)

Okazją do dobrego zarobku dla muzykantów były wesela. Rodziny ponosiły koszty dobrych lub licznych muzykantów. Na weselach grano różne rodzaje muzyki i to często przez kilka dni. (fot. 20)

W XIX i XX w. można było spotkać muzykę taneczną w salach gościńców. (fot. 21)

Na wsi natomiast słuchano jej i tańczono w domach. Scenę stanowił podest z desek lub drzwi, a długie godziny umilano muzykantom jedzeniem i pićm. (fot. 22)

dung 17, Abbildung 18)

Der Königsschuss war in Hagenow ein bedeutendes Ereignis. Umzüge durch die Stadt wurden von den Stadtmusikanten und später durch weitere Kapellen musikalisch bedient. (Abbildung 19)

Hochzeiten waren jene Festlichkeiten, bei denen es für die Musikanten recht gut zu verdienen gab. Die Familien ließen es sich etwas kosten, gute oder viele Musikanten zu bestellen. Auf Hochzeiten gab es Prozessionsmusik, Tanz und Tischmusik, die es manchmal über mehrere Tage zu spielen galt. (Abbildung 20)

Tanzmusik fand im 19. und 20. Jahrhundert hauptsächlich in den Sälen der Wirtshäuser statt. (Abbildung 21) Auf dem Lande wurde jedoch auch noch auf den Dielen der Bauernhäuser musiziert und getanzt. Ein Podest aus Brettern oder Türen bildete die Bühne für den oder die Tanzmusikanten, deren schwere stundenlange Arbeit mit Speis und Trank erleichtert wurde. (Abbildung 22)

21

Schützenhaus.

Morgen Sonntag:

Tanzmusik.

BIBLIOTEKA
UNIWERSYTECKA
w Toruniu

18

22

17

Von der bürgerlichen Hausmusik zum „Zupfgeigenhansl“

Neben der Tanz-, Prozessions-, Arbeits- oder Darbietungsmusik existierte immer auch das Musizieren im bürgerlichen Rahmen des Hauses. Bestimmte Instrumente kamen hierbei häufiger zum Einsatz – so seit der Mitte des 19. Jahrhunderts Zithern aus dem bayerischen und österreichischen Gebiet, welche in ganz Deutschland Verwendung fanden. Unterschiedliche Typen wurden entwickelt, so auch kombinierte Streich – und Zupfzithern. (Abbildung 23) Auch der häusliche Gesang zum Piano oder im Chor gehörte in die bürgerliche Stube.

Die Jugendprotestbewegung des Wandervogels, welche seit 1896 hauptsächlich Schüler und Studenten erfasste, richtete sich gegen die Bürgerlichkeit der Elterngeneration des wilhelminischen Deutschlands. Wie die fahrenden Sängler des Mittelalters wollte man durch die Lande streifen und

Od mieszczańskiej muzyki domowej do gitarzysty

Obok muzyki do tańca, podczas procesji czy w pracy, muzykowanie miało miejsce w mieszczańskich domach. Stosowano różne instrumenty – od połowy XIX w. cytry z terenu Bawarii i Austrii, które zaczęto stosować w całych Niemczech. Rozwijały się rozmaite typy, różne kombinowane cytry smyczkowe i szarpane. (fot. 23) Śpiew domowy przy pianinie lub w chorze również rozbrzmiewał w mieszczańskim domu.

Młodzieżowy ruch Wędrowny Ptak (Wandervogel), który objął od 1896 roku głównie uczniów i studentów, kierował się przeciwko mieszczaństwu pokolenia rodziców w Niemczech za czasów Wilhelma. Chciano tak jak podróżujący pieśniarze średniowiecza wędrować po wsiach i wrócić do skromnego, zwykłego życia. (fot. 24)

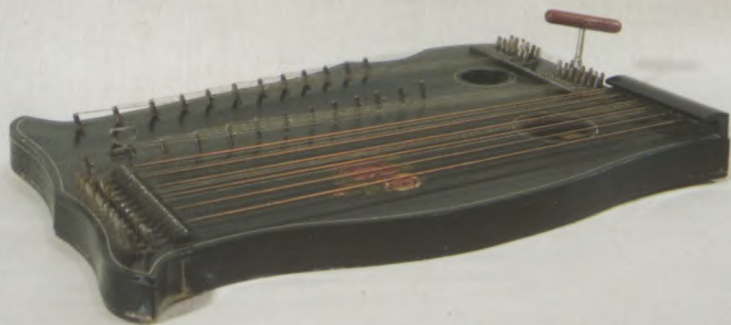
Typowe instrumenty muzyczne nowych czasów – mandolina, cytra

i akordeon stały się przebojami na rynku na początku XX w. Stworzyły one podstawę rozwoju muzyki podczas wojen światowych aż do naszych czasów (fot. 25, fot. 26)

Wkrótce muzyka ludowa odeszła z domów gościnnych, lokali tanecznych i dyskotek. Stała się politycznym wyrazem ruchu młodzieżowego, a później niemieckich dyktatur. W następstwie tego przez długi czas nie mogła znaleźć swego właściwego miejsca, aż do lat 70-tych, kiedy nastąpił rozwój ruchu folklorystycznego.

Ralf Gehler

23

24

zum schlichten, einfachen Leben zurückkehren. (Abbildung 24)

Die typischen Musikinstrumente der neuen Zeit – Mandoline, Zither und Akkordeon – wurden zu Beginn des 20. Jahrhunderts zu Verkaufsschlagern. Sie bildeten das Rückgrat der Volksmusikentwicklung über die Weltkriege hinweg in unsere Zeit. (Abbildung 25, Abbildung 26)

„Volksmusik“ existiert bald abgehoben von der Gebrauchsmusik der Gaststuben, Tanzlokale und Diskotheken. Sie wurde zur politischen Aussage zunächst der Jugendbewegung, und später der deutschen Diktaturen. Später wurde der Begriff „Volksmusik“ zum Ausdruck musikalischen Allerleis und dumpfer Bierseeligkeit – eine Rolle, die ihr erst die Folkbewegung seit den 70er Jahren abnahm.

Ralf Gehler

25

26

Ein Hochzeitszug in Mecklenburg. (Seite 189.)

Katalog eksponatów na wystawie „Szelest, hałas, muzyka – akustyczne zabytki kultury ludowej Zachodniej Meklemburgii” w Chojnicach /Polska – grudzień – luty 2010/11

Odgłosy związane z czynnościami – witryna „Róg pocztowy”

1. Beczułka na masło. XIX w. Muzeum Hagenow
2. Zabawka – furmanka pocztowa z podróżnymi, pocztylionami, końmi, krajobrazem i bagażem. Koniec lat 40. XX w. Muzeum Hagenow
3. Róg pocztowy. Muzeum Hagenow.
4. Ręczny zapis nutowy nieznanego pochodzenia na dwoje skrzypiec (fragment). XIX w. Zbiory prywatne.

Witryna : Sygnały i hałas

1. Flaga „stop” Kolei Niemieckiej sprzed 1989 r. Muzeum Hagenow
2. Rogi alarmowe „z głosem” Kolei Niemieckiej sprzed 1989 r. Muzeum Hagenow i zbiory prywatne
3. Laska pasterska z głową barana. Napis „F. Ahrens Grapenstieten”. XIX w. Muzeum Hagenow
4. Róg pasterski z metalu. Pierwsza połowa XX w. Zbiór prywatny
5. Bicz ze skręconych witek wierzbowych. XX w. Muzeum Hagenow
6. 2 grzechotki zajęcze. XIX w. lub początek XX w. Muzeum Hagenow
7. Figury cynowe z dzikimi zwierzętami i myśliwymi. Muzeum Hagenow
8. Klekotka. XIX w. Muzeum Sztuki Ludowej Schönberg
9. Klekotka stróża nocnego z Lübtheen. XVIII lub XIX w. Napis „Lübtheen 28”. Muzeum Lübtheen.

Inscenizacja: muzyka taneczna na podeście

1. Skrzypce. Zbiory Szkoły Muzycznej I Stopnia w Chojnicach
2. Buty męskie – koniec XIX lub początek XX w. Muzeum Hagenow
3. Butelka Porter, browar Grabow, pierwsza połowa XX w.
4. Krzesło, XIX w. Muzeum Hagenow

Inscenizacja : kapela miejska przychodzi po króla strzelców

1. Róg. Początek XX w. Kościół Ewangelicki Hagenow
2. Róg tenora. Koniec XIX lub początek XX w. Napis” Paul Methling – produkcja instrumentów muzycznych Schwerin i.M.” Kościół

Katalog der Gegenstände der Ausstellung „Geräusch, Lärm, Musik – eine akustische Volkskunde Westmecklenburgs” in Chojnice/Polen - Dezember bis Februar 2010/11

Arbeitsgeräusche - Vitrine „Das Posthorn”

1. Butterfass. 19. Jahrhundert. Museum Hagenow 2/85 A II K.
2. Spielzeugpostkutsche mit Reisenden, Postillionen, Pferden, Landschaft und Gepäck. Ende der 40er Jahre 20. Jahrhundert. Museum Hagenow VK 834–835.
3. Posthorn. Museum Hagenow VK 543.
4. Handschriftliches Notenbuch (Fragment) unbekannter Herkunft für zwei Violinen. 19. Jahrhundert. Privatsammlung.

Vitrine Signale und Lärm

1. Haltefahne der Deutschen Reichsbahn. vor 1989. Museum Hagenow.
2. Alarmhörner mit „Stimme” der Deutschen Reichsbahn. vor 1989. Museum Hagenow und Privatsammlung.
3. Hirtenstab mit Widderkopf. Aufschrift „F. Ahrens Grapenstieten”. 19. Jahrhundert. Museum Hagenow VK 59.
4. Hirtenhorn aus Metall. Erste Hälfte 20. Jahrhundert. Privatsammlung.
5. Peitsche aus zusammen gedrehten Weidensträngen. 20. Jahrhundert. Museum Hagenow.
6. 2 Hasenklappern. 19. oder frühes 20. Jahrhundert. Museum Hagenow VK14 und VK15.
7. Zinnfiguren mit Wild und Jägern. Museum Hagenow.
8. Ratsche. 19. Jahrhundert. Volkskundemuseum Schönberg.
9. Nachtwächterratsche von Lübtheen. 18. oder 19. Jahrhundert. Aufschrift „Lübtheen 28”. Museum Lübtheen.

Insenierung Tanzmusik auf der Diele

1. Violine. Die Sammlungen der Musikschule in Chojnice.
2. Herrenschuhe Ende 19. oder Anfang 20. Jahrhundert. Museum Hagenow.
3. Flasche Porter, Brauerei Grabow. Erste Hälfte 20. Jahrhundert.
4. Stuhl, 19. Jahrhundert. Museum Hagenow V E 12.

Inszenierung Abholung des Schützenkönigs durch die Städtische Kapelle

1. Kuhhorn. Anfang 20. Jahrhundert. Evangelische Kirche Hagenow.
2. Tenorhorn. Ende 19. oder Anfang 20. Jahrhundert. Inschrift: „Paul Methling Musik Instr.-Bau Schwerin i. M.“. Evangelische Kirche Hagenow.
3. Rock des 1. Jägercorps der Hagenower Schützengunft. Museum Hagenow K 265a.
4. Zweispitz des 1. Jägercorps der Hagenower Schützengunft. Museum Hagenow K264a/b.
5. Schützenkette der Hagenower Schützengunft. Museum Hagenow.
6. Holzwaffe zum Schützenumzug. 1912. Museum Hagenow VK 1021.
7. Kommandeurssäbel des 1. Gardecorps der Hagenower Schützengunft. Ende 18. Jahrhundert. Museum Hagenow VK 1014.
8. Schafferholz der Hagenower Schützengunft. 19. Jahrhundert. Museum Hagenow VK 1033.

Notenhandschriften, Anlässe, Instrumente

1. Fotografie im Rahmen. Hochzeitsbild vor der Dieleneinfahrt der Häuserei 2 in Moraas. um 1900. Museum Hagenow.
2. Buchsbaum-Querflöte mit einer Klappe. 19. Jahrhundert. Volkskundemuseum Schönberg.
3. Buchsbaum-Klarinette mit 12 Klappen. Mitte 19. Jahrhundert. Volkskundemuseum Schönberg.
4. Handschriftliches Notenbuch für Gesang. Erste Hälfte 20. Jahrhundert. Museum Hagenow.
5. Babyrassel aus Bein und Blech. um 1900. Museum Hagenow VK 5122.
6. Babyrassel aus einer Gänsegurgel. Anfang 20. Jahrhundert. Herkunftsort Viez. Museum Hagenow VK 4870.
7. Klarinette mit 12 Klappen. Mitte 19. Jahrhundert. Volkskundemuseum Schönberg.
8. Notenhandschriften für eine Blaskapelle. Altmark. „W. Kaufmann Hanum“ Ende 19. bis Anfang 20. Jahrhundert. Privatsammlung.

Musizierhandschrift

1. „Violien Buch“ des Carl August Winderlich. Handschrift für zwei

Ewangelicki Hagenow

3. Ubranie 1. Korpusu Myśliwych Cechu Strzelców w Hagenow. Muzeum Hagenow
4. Kapelusze 1. Korpusu Myśliwych Cechu Strzelców w Hagenow. Muzeum Hagenow
5. Łańcuch Cechu Strzelców w Hagenow. Muzeum Hagenow
6. Broń drewniana do korowodu strzelców. 1912. Muzeum Hagenow
7. Szable komendanta 1. Korpusu Gwardii Cechu Strzelców w Hagenow. Koniec XVIII w. Muzeum Hagenow
8. Ceber Cechu Strzelców w Hagenow. XIX w. Muzeum Hagenow

Rękopisy nut, okoliczności muzykowania, instrumenty

1. Zdjęcie w ramie. Zdjęcie weselne przed wjazdem w Moraas, ok.1900. Muzeum Hagenow.
2. Flet poprzeczny z klapą – z drewna bukszpanowego. XIX w. Muzeum Sztuki Ludowej Schönberg.
3. Klarinet z 12 klapami – z drewna bukszpanowego. Połowa XIX w. Muzeum Sztuki Ludowej Schönberg.
4. Ręczny zapis nut do śpiewu. 1. połowa XX w. Muzeum Hagenow.
5. Grzechotka dziecięca z kości i blachy, ok.1900 r. Muzeum Hagenow.
6. Grzechotka dziecięca z gęziej gardzieli. Początek XX w. Miejsce pochodzenia Viez. Muzeum Hagenow.
7. Klarinet z 12 klapami. Połowa XIX w. Muzeum Sztuki Ludowej Schönberg
8. Ręczne zapisy nut na kapelę instrumentów dętych. Altmark. „W.Kaufmann Hanum“, koniec XIX do początku XX w. Zbiory prywatne.

Ręczne zapisy muzyki

1. „Violien Buch“ Carl August Winderlich. Ręczny zapis na dwoje skrzypiec. 1. połowa do połowy XIX w. Zbiory prywatne.

Muzyka domowa, Boże Narodzenie, rozpoczęcie korowodu

1. Rękopis nut na śpiew kościelny. Bas. Wpis: „Joh. Koch“. Muzeum Hagenow.
2. Złota księga pieśni. 900 pieśni ludowych i pochodzenia ludowego. Wyd. Robert Klaas Berlin, bez roku wydania. Początek XX w.

Zbiory prywatne.

3. Cytra perkusyjna i szarpana „Violinette” z wkładami. Początek XX w. Muzeum Hagenow.
4. Ozdoby choinkowe. Wczesny XX w. Zbiory prywatne.
5. Mandolina wg konstrukcji włoskiej .Początek XX w. Zbiory prywatne.
6. „Gitarą” wyd. Hans Breuer, Lipsk 1914. Zbiory prywatne.
7. Sofa. Początek XX w. Muzeum Hagenow.
8. Okrągły stół. Początek XX w. Muzeum Hagenow.

Inscenizacja „Faslam” w Hagenow Heide

1. Urządzenie grające do płyt „Amorette” z płytami metalowymi, ok. 1900 r. Muzeum Hagenow.
2. Maski karnawałowe . Lata 20. XX w. Zbiory prywatne.
3. Zdjęcie. Korowód karnawałowy w Hagenow Heide. Lata 20 XX w. Muzeum Hagenow.

Akordeony

1. Diatoniczny akordeon przyciskowy „Meteor”. Po 1960 r. Napis: „PGH Klingende Täler b. Klingenthal/Sa.” Zbiory prywatne.
2. Koncertyna. Początek XX w. Firma M. Bruno Thiele. Zbiory prywatne.
3. Koncertyna (Chemnitzer). Koniec XIX do początku XX w. Muzeum Hagenow.
4. Diatoniczny akordeon przyciskowy „Continental” w tonacji G i C. Pierwsza połowa XX w. Muzeum Hagenow.
5. Akordeon chromatyczny „Royal Standard”. Lata 30. Muzeum Hagenow.
6. Jednorzędowy diatoniczny akordeon przyciskowy. Początek XX w. Zbiory prywatne.

Violinen. 1. Hälfte bis Mitte 19. Jahrhundert. Privatsammlung.
Hausmusik, Weihnacht und Aufbruch

1. Handschriftliches Notenbuch für Chorgesang. Bass. Inschrift: „Joh. Koch”. Museum Hagenow 71 C KG.
2. Das goldene Buch der Lieder. 900 Volks- und volkstümliche Lieder. Hrsg. Robert Klaaß Berlin ohne Jahreszahl. Anfang 20. Jahrhundert. Privatsammlung.
3. Schlag- und Streichzither „Violinette” mit Einlegebögen. Anfang 20. Jahrhundert. Museum Hagenow VE53.
4. Christbaumschmuck. Frühes 20. Jahrhundert. Privatsammlung.
5. Mandoline italienischer Bauart. Anfang 20. Jahrhundert. Privatsammlung.
6. „Der Zufgeigenhansl” hrsg. von Hans Breuer, Leipzig 1914. Privatsammlung.
7. Sitzsofa. Anfang 20. Jahrhundert. Museum Hagenow.
8. runder Tisch. Anfang 20. Jahrhundert. Museum Hagenow

Inszenierung „Faslam” in Hagenow Heide

1. Plattenspielwerk „Amorette” mit Metallplatten. um 1900. Museum Hagenow VH893.
2. Faschingsmasken. 20er Jahre des 20. Jahrhunderts. Privatsammlung.
3. Fotografie. Faschingsumzug in Hagenow Heide. 20er Jahre des 20. Jahrhunderts. Museum Hagenow.

Akkordeons

1. Diatonisches Knopfakkordeon „Meteor”. Nach 1960. Aufschrift: „PGH Klingende Täler Zwota b. Klingenthal/Sa.”. Privatsammlung.
2. Konzertina. Anfang 20. Jahrhundert. Firma M. Bruno Thiele. Privatsammlung.
3. Konzertina (Chemnitzer). Ende 19. bis Anfang 20. Jahrhundert. Museum Hagenow V E32.
4. Diatonisches Knopfakkordeon „Continental” in den Tonarten G und C. erste Hälfte 20. Jahrhundert. Museum Hagenow VK 2376.
5. Chromatisches Akkordeon „Royal Standard”. 30er Jahre. Museum Hagenow.
6. Einreihiges diatonisches Knopfakkordeon, Anfang 20. Jahrhundert. Privatsammlung.

Abbildungsunterschriften:

1. Hirtenhorn des 19. Jahrhunderts aus Kühlungsborn (Mecklenburg)
2. Hirtenhorn aus Metall. Das Horn wurde in Röbel an der Müritz beim traditionellen Hirtenzuten zur Weihnachtszeit verwendet. Erste Hälfte 20. Jahrhundert
3. Alarmhörner mit „Stimme“ der Deutschen Reichsbahn. vor 1989
4. Halte- und Gefahrensignal aus dem Signalbuch der Deutschen Reichsbahn von 1971
5. Spielzeugpostkutsche mit Reisenden, Postillionen, Pferden, Landschaft und Gepäck. Ende der 40er Jahre 20. Jahrhundert
6. Hasenklappern des 19. oder frühes 20. Jahrhunderts. Die Klappern dienten zum Scheuchen von Tieren.
7. Kuhhirte mit Hirtenhorn in Prerow auf dem Darss. Fotografie der 20er Jahre aus dem Archiv Rohloff in Prerow
8. Nachtwächterratsche von Lübbthen in Südwestmecklenburg. 18. oder 19. Jahrhundert
9. Nachtwächterknarre aus Nordwestmecklenburg und eine Laterne. Beides gehörte zur Grundausrüstung von Nachtwächtern in einigen Städten.
10. Die Städtische Kapelle Hagenow in den 20er Jahren. Sie waren die direkten Nachfahren der Stadtmusikanten mit herzoglichem Privileg.
11. Diatonisches Akkordeon des frühen 20. Jahrhunderts, das wohl populärste Volksmusikinstrument Mecklenburgs seit der Mitte des 19. Jahrhunderts.
12. Savoyardenknabe mit Drehleier vor dem Badehaus in Heiligendamm zu Beginn des 19. Jahrhunderts. Holzstich Museum Bad Doberan
13. Schüler und Ausbilder an der Klüverschen Musikschule in Hagenow zu Beginn des 20. Jahrhunderts. Postkarte.
14. Die Hagenower Stadtkapelle beim Königsschuss zu Beginn des 20. Jahrhunderts. Fotografie
15. Notenhandschriften für eine Blaskapelle. Altmark. „W. Kaufmann Hanum“ Ende 19. bis Anfang 20. Jahrhundert.

Podpisy pod zdjęciami

1. Róg pasterski, XIX w. z Kühlungsborn (Mecklenburgia)
2. Róg pasterski z metalu. Używano go w Röbel an der Müritz podczas tradycyjnego trąbienia w okresie Bożego Narodzenia. Pierwsza połowa XX w.
3. Rogi alarmowe z „głosem“ Niemieckiej Kolei, przed 1989 r.
4. Sygnały „stop“ i niebezpieczeństwa z Księgi Sygnałów Niemieckiej Kolei z 1971 r.
5. Zabawka - furmanka pocztowa z podróżnymi, pocztylionami, końmi, krajobrazem i bagażem. Koniec lat 40 XX w.
6. Grzechotka zajęcza. XIX w. lub początek XX w. Grzechotanie służyło do straszenia zwierząt.
7. Pasterze bydła z rogiem pasterskim w Prerow na Darss. Zdjęcie z lat 20., archiwum Rohloff w Prerow.
8. Klekotka stróża nocnego z Lübbthen w południowo-zachodniej Mecklenburgii. XVII lub XIX w.
9. Grzechotka stróża nocnego z północno-zachodniej Mecklenburgii oraz latarnia, które są jego podstawowym wyposażeniem w niektórych miastach.
10. Kapela miasta Hagenow w latach 20. Była ona bezpośrednim następstwem muzykantów miejskich z książęcym przywilejem.
11. Akordeon diatoniczny z początku XX w., najbardziej popularny instrument muzyki ludowej Mecklenburgii od połowy XIX w.
12. Sabaudyjski chłopiec z katarynką przed łaźnią w Heiligendamm na początku XIX w. Szytych w drewnie, Muzeum Bad Doberan.
13. Uczniowie i kształcący się w Szkole Muzycznej w Hagenow na początku XX w., karta pocztowa.
14. Kapela miasta Hagenow podczas strzelania królewskiego na początku XX w.
15. Rękopisy nut na kapelę instrumentów dętych. Altmark. „W. Kaufmann Hanum“, koniec XIX do początku XX w.
16. Ręczny zapis nut (fragment) nieznanego pochodzenia na dwoje skrzypiec. XIX w. „Posthorn Schottisch“.
17. Korowód karnawałowy w Hagenow Heide. Lata 20. XX w. Zdjęcie z Muzeum Hagenow.

18. Urządzenie grające do płyt „Amorette” z płytami metalowymi, ok. 1900 r. oraz maski karnawałowe XX w.
19. Łańcuch strzelca Cechu Strzelców w Hagenow.
20. Towarzystwo weselne z muzykantami na początku XIX w. 6 młodych muzyków – możliwe, że z jednej szkoły – gra na instrumentach dętych blaszanych.
21. Reklama muzyki tanecznej w Hagenow z „Hagenower Kreisblatt” z dn. 14 sierpnia 1897.
22. Często jeden jedyny skrzypek grał godzinami do tańca - mrowcza praca.
23. Cytra perkusyjna i szarpana „Violinette”. Początek XX w.
24. Mandolina, gitara i wyżywienie dla „wędrownego ptaka”.
25. Ogłoszenie reklamujące instrumenty muzyczne. Wydanie XXIII, rocznik 1914.
26. Koncertyna (Chemnitzer). Koniec XIX do początku XX w.
27. Flet poprzeczny z klapą – z drewna bukszpanowego. XIX w. Instrument pokryto drutem i często używano.
28. Meklemburski orszak weselny z drużbami i grającymi na dudach wśród innych muzykantów. Projekt z Francji z połowy XIX w.
29. Kapela uczniowska szkoły w Hagenow na początku XX w.
16. Handschriftliches Notenbuch (Fragment) unbekannter Herkunft für zwei Violinen. 19. Jahrhundert, „Posthorn Schottisch”
17. Faschingsumzug in Hagenow Heide. 20er Jahre des 20. Jahrhunderts. Fotografie Museum Hagenow
18. Plattenspielwerk „Amorette” mit Metallplatten. um 1900 und Faschingsmasken der 20er Jahre des 20. Jahrhunderts.
19. Schützenkette der Hagenower Schützengunft
20. Hochzeitsgesellschaft mit Musikanten zum Anfang 19. Jahrhunderts. Die Blechblasinstrumente werden von sehr jungen Musikanten gespielt – vielleicht aus einer Musikschule.
21. Werbung für Tanzmusik in Hagenow aus dem Hagenower Kreisblatt vom 14. August 1897.
22. Oft spielte nur ein einziger Geiger stundenlang Tanzmusik – eine Pferdearbeit.
23. Schlag- und Streichzither „Violinette”. Anfang 20. Jahrhundert
24. Mandoline, der „Zupfgeigenhansl” und Verpflegung für den marschierenden Wandervogel
25. Werbeannonce für Musikinstrumente. Feierstunden XXIII, Jahrgang 1914
26. Konzertina (Chemnitzer). Ende 19. bis Anfang 20. Jahrhundert
27. Buchsbaum-Querflöte mit einer Klappe. 19. Jahrhundert. Das Instrument wurde behelfsmäßig mit Draht geflickt um spielbar zu sein und wurde offenbar häufig genutzt.
28. Ein „Mecklenburgischer” Hochzeitszug mit Hochzeitsbitter und Dudelsackspieler unter anderen Musikanten. Die Vorlage stammt aus Frankreich aus der Mitte des 19. Jahrhunderts.
29. Die Schülerkapelle der Schule in Hagenow zum Beginn des 20. Jahrhunderts.

15.r
Biblioteka Główna UMK

300045631471

Autor wystawy i katalogu:

Ralf Gehler

Komisarze wystawy:

Ralf Gehler

Lidia Białkowska

Tłumaczenie:

Adriana Kosecka

Fotografie:

Museum für Alltagskultur der Griesen Gegend
und Alte Synagoge Hagenow

Opracowanie graficzne katalogu i skład:

Marek Woliński

Wydawca:

© Muzeum Historyczno-Etnograficzne w Chojnicach

ISBN: 978-83-60947-15-9

Projekt wspierany przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej
Gefördert aus Mitteln der Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit

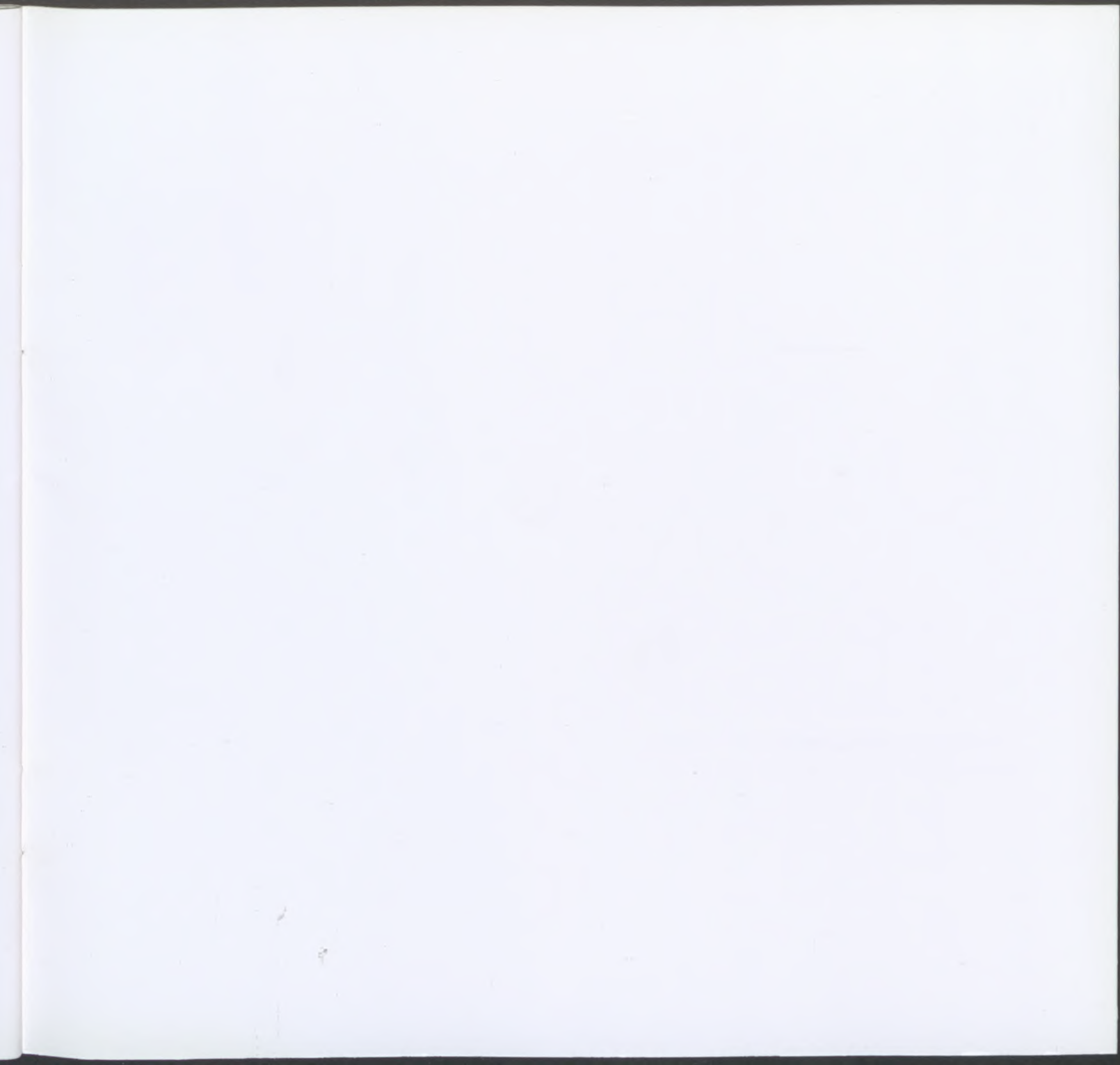

FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

Druk:

Wydawnictwo BERNARDINUM Sp. z o.o.

Biblioteka Główna UMK

300045631471

Biblioteka
Główna
UMK Toruń

1091185

ISBN: 978-83-60947-15-9